

**ZAVOD ZA JAVNO ZDRAVLJE PIROT
CENTAR ZA PREVENCIJU I
KONTROLU BOLESTI**

MART-MESEC BORBE PROTIV RAKA

**OBOLEVANJE I UMIRANJE OD MALIGNIH OBOLJENJA
U PIROTSKOM OKRUGU**

U **ZZJZ Pirot** u okviru **Centra za kontrolu i prevenciju i bolesti** vodi se **Populacioni registar za rak za Pirotski okrug**. **Populacioni registar za rak** u Srbiji osnovan je 1970.god., 1996.godine reorganizovan je u skladu sa preporukama Internacionalne (IACR) i Evropske asocijacije registara za rak(ENCR), a 1998.god. primljen u IACR i ENCR.

Kao izvori informacija o obolelim i umrlim od raka koriste se podaci iz instituta za onkologiju, onkoloških dispanzera i onkoloških klinika, bolničkih i vanbolničkih zdravstvenih ustanova, patohistoloških, citoloških, hematoloških i drugih laboratorija, prijava smrti i ciljanih istraživanja. Zbog **mnogobrojnih izvora podataka** i potrebe za njihovom proverom i analizom, uobičajeni vremenski period za prikupljanje podataka iznosi dve godine. Poslednji stabilizovani podaci obrađeni su i publikovani **za 2007.godinu**.

Po podacima SZO svake godine **u svetu** registruje se **11 miliona novoobolelih i 8 miliona umrlih** od malignih bolesti, **u Srbiji oko 32 000 novih** slučajeva malignih bolesti, dok oko 20 000 ljudi godišnje umre od raka. Sa prosečnom standardizovanim stopom oboljevanja od **374,0** na 100 000 **muškaraca** i **313,3** na 100 000 **žena**, Srbija se nalazi u grupi evropskih zemalja sa srednjim rizikom oboljevanja od raka. U **pirotskom okrugu u 2007.g** beleže se niže stope oboljevanja u odnosu na Srbiju od **300,4** na 100 000 **muškaraca** i za žene **273,8** na 100 000 **žena**.

Sa prosečnom standardizovanim **stopom smrtnosti** od malignih tumora **192,8** na 100 000 stanovnika tokom poslednje decenije, Srbija se nalazi u grupi zemalja Evrope sa srednjim rizikom umiranja od raka. U pirotskom okrugu u 2007.god. zabeležene su niže stope smrtnosti od raka u odnosu na Centralnu Srbiju i to **162,3** na 100 000 muškaraca (**168,4** u Srbiji) i **90,2 žene** na 100 000 žena (**103,0** u Srbiji).

U 2007.godini u **pirotskom okrugu** registrovano je **556 novoobolelih od raka** i to 296 (53,3%) muškaraca i 260 (46,7%) žena, kao i **291 umrlih** od raka i to 172 (59%) muškarca i 119 (42,3%) žena.

U Srbiji su muškarci najviše obolevali od raka **pluća, kolona i rektuma (debelog creva), prostate, mokraćne bešike, želuca, larinksa i pankreasa**.

Vodeće lokalizacije (učestalije u % od svih maligniteta) u oboljevanju i umiranju od malignih tumora kod **muškaraca** u Pirotskom okrugu **u 2007. godini**:

Obolevanje	2007.
1.Pluća i bronh	16,9%
2.Debelo crevo	16,2%
3.Prostata	11,2 %
4.Leukemije	6,1%
5.Želudac	5,1%
6.Jetra	4,4%

Umiranje	2007.
1.Pluća i bronh	29%
2.Debelo crevo	13,4%
3.Prostata	9,5%
4.Želudac	7,3%
4.Jetra	7,3%
5.Mozak	5,6%

U Srbiji su žene najviše obolevale od raka dojke, kolona i rektuma (debelog creva), grlića materice, pluća, tela materice i želuca i pankreasa.

Vodeće lokalizacije (učestće u % od svih maligniteta) u obolevanju i umiranju od malignih tumora kod **žena** u Pirotskom okrugu **u 2007.godini:**

Obolevanje	2007.
1.Dojka	20 %
2.Debelo crevo	11,5%
3.Mozak	5,8%
4.Grlić materice	5,4%
5.Jetra	4,6%
6. Želudac	4,2%

Umiranje	2007.
1.Dojka	20,7%
2. Pluća i bronh	10,1%
3. Debelo crevo	9,2%
4.Jetra	8,4%
5.Želudac	5%

Najčešći uzroci umiranja i kod muškaraca i žena bili su oni maligni tumori koji su i bili najčešći uzroci obolevanja.

KONTROLA RAKA

Preporučene preventivne aktivnosti za najčešće maligne bolesti

RAK DOJKE

- svaka žena iznad 30 godina života - **samopregled dojki jedanput mesečno**
- svaka žena iznad 40 godina života - **klinički pregled dojki** jedanput godišnje
- svaka žena iznad 45 god.života - **mamografija** na dve godine i godišnje klinički pregled dojki

RAK GRLIĆA MATERICE

- svaka žena iznad 20 godina života – **PAP** (Papanikolau test) na 3 godine
- svaka žena od 20 do 69 godina starosti jedanput godišnje- klinički pregled

RAK DEBELOG CREVA

- svaka osoba iznad 50 godina života - jedanput godišnje FOB test
- svaka osoba iznad 50 godina života – kolonoskopija na 3 godine

Efikasnost skrininga je veliko smanjenje smrtnosti i najbolja zaštita jer do 80% žena kojima treba lečenje bude na taj način otkriveno. Na više od 80% svih malignih bolesti moguće je uticati sprečavanjem ili modifikovanjem faktora rizika, odnosno sprečavanjem bolesti.

U prevenciji svih malignih oboljenja svakako najveći značaj ima rano otkrivanje, pravovremeno lečenje kao i eliminacija faktora rizika (nepravilna ishrana, pušenje, konzumiranje alkohola, fizička neaktivnost i drugi faktori zavisno od lokalizacije tumora).

CILJEVI Nacionalnog programa za borbu protiv raka su:

- smanjiti smrtnost od malignih bolesti,
- produžiti život obolelih od malignih bolesti i
- poboljšati kvalitet života obolelih i njihovih porodica.

Ove godine u martu u okviru svih aktivnosti akcenat je na zaštiti od infekcija povezanih sa nastankom raka.

Kako su Hepatitis B i C odgovorni za nastanak raka jetre, HPV za rak grlića materice i Helicobacter pylori za rak želuca, vakcinacija protiv Hep.B, lečenje infekcija i izbegavanje rizičnog ponašanja smanjuju rizik od ovih vrsta raka.

Pripremila

dr Radmila Zec, okružni koordinator Registra za rak